

MIEJSCE: muzeum, dom kultury,
galeria, archiwum

GRUPA ODBIORCZA: mamy

TEMAT: macierzyństwo, muzeum,
fotografia, sztuka

Autorzy:

Projekt „Mamy w kadrze” realizowany był przez Muzeum Fotografii w Krakowie z inicjatywy Marii Masternak, absolwentki kursu „Kioski Troski”. Wśród realizatorek znalazły się też Magdalena Guzik (fotografka, MuFo), Izabela Lechowicz-Woźniczka (edukatorka i fotografka MuFo), Katarzyna Stawiarska (psycholożka).

Marysia Masternak – historyczka sztuki i edukatorka muzealna. Obecnie kieruje Działem Edukacji w Muzeum Fotografii w Krakowie. Pomysłodawczyni Młodzieżowej Rady Muzealnej MuFo oraz programu dla osób z doświadczeniem kryzysów psychicznych. W ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego stworzyła cykl słuchowisk dla przedszkolaków pt. „To się w ramie nie mieści”.

Opis projektu:

„Mamy w kadrze” to pilotażowy kameralny projekt wzmacniający działania dla kobiet w Muzeum Fotografii w Krakowie. Zaplanowany jako dwuczęściowy cykl spotkań, stworzony z myślą o mamach, które potrzebują chwili wytchnienia i rozmowy z innymi z dorosłymi. Podczas pierwszego spotkania uczestniczki w spokojnej atmosferze oglądały wybrane fotografie i rozmawiały o doświadczeniu macierzyństwa oraz zmianach, jakie ze sobą niesie. Drugie poświęcone było fotografowaniu: każda z osób mogła stworzyć własny, intymny portret. Efektem były zdjęcia wykonane w technice podwójnej ekspozycji.

Opisując projekt, koordynatorka Marysia Masternak odwołała się do fenomenu, jakim były zdjęcia „hidden mothers”, czyli „ukryte matki”. Mówiła tak: „Ukryte matki to określenie z historii fotografii, głównie z XIX wieku. Odnosi się do zdjęć

małych dzieci, na których dorośli – najczęściej matki – są fizycznie obecni, ale „ukryci”: zasłonięci tkaniną, obcięci kadrem, przykryci kocem albo wtopieni w tło. Wczesne techniki fotograficzne wymagały bardzo długiego czasu naświetlania, a małe dzieci trudno było utrzymać w bezruchu. Matki trzymały więc je stabilnie, starając się jednocześnie „zniknąć” ze zdjęcia. W efekcie powstawały fotografie, na których widać niemowlę lub dziecko, a obok niego tajemniczą, zasłoniętą postać. Przywołałam to porównanie, bo czasami jest tak, że gdy rodzą się dzieci, matki znikają. Wszyscy są zainteresowani samopoczuciem dziecka, to jemu przynosi się prezenty, dba o nie. Potrzeby mam są zepchnięte na drugi plan i to od nich wymaga się poświęceń (czasami porzucenia własnych pasji, zainteresowań, stylu życia, potrzeb) na rzecz dzieci. Mamy starają się utrzymać wszystko w ramach, sprawić, „by zdjęcia wyszły ostre i wyraźne”, chcą wszystko kontrolować, a czasami kompletnie to nie wychodzi (one „są ukryte”, „dzieci się kręcą”, a „zdjęcia wychodzą nieostre”) – to rodzi frustrację”.

Dlaczego i po co?

Kiedy Maria sama została mamą, poczuła, jak znika z różnych przestrzeni. Ograniczyła działalność zawodową, nie brała udziału w spotkaniach towarzyskich, rezygnowała z czasu dla siebie. Większość swojej energii poświęcała opiece nad synkiem. Brakowało jej aktywności, udziału w kulturze, obecności innych dorosłych i zrozumienia. Dlatego motywacją do stworzenia tego projektu wynikała z osobistych doświadczeń; była przede wszystkim związana z potrzebą wsparcia mam, które na co dzień funkcjonują w rzeczywistości wymagającej wiele wysiłku ze względu na intensywność opieki nad dziećmi. Mamom często brakuje przestrzeni na spokojną rozmowę, kontakt z dorosłymi, twórcze działanie na elastycznych warunkach.

Z punktu widzenia Muzeum Fotografii w Krakowie celem projektu było budowanie relacji z odbiorczyniami, które są zainteresowane ofertą muzeum, a mają do niej utrudniony dostęp. Jak mówi Marysia: „Czuliśmy, że mogą one wiele zyskać dzięki kulturze i fotografii jako narzędziom refleksji”. Krótkofalowo warsztaty miały zaoferować uczestniczkom wytchnienie, wspierającą rozmowę i możliwość twórczego wyrazu. W szerszej perspektywie projekt miał wzmacniać kompetencje emocjonalne, budować poczucie wspólnoty i zachęcać do dalszego korzystania z muzealnych zasobów oraz rozwijania własnych pasji.

Jak podkreśla koordynatorka, działania, które zakładają realną (nawet małą) zmianę społeczną, są ważne dla samego zespołu MuFo. Dają pracownikom poczucie sensu i misji, pokazują społeczne znaczenie gromadzonych zbiorów.

Uczestnicy projektu:

Uczestniczkami projektu były mamy, czyli osoby, które na co dzień są bardzo zaangażowane w opiekę i często funkcjonują w rytmie podporządkowanym potrzebom swoich dzieci. To grupa, która doświadcza zarówno radości macierzyństwa, jak i związanych z nim wyzwań. Projekt miał dać im szansę opowiedzenia o sobie i swoich doświadczeniach w życzliwym wspierającym gronie, a jednocześnie włączyć je na nowo do świata kultury, zachęcić do aktywności twórczej i chwilowej zmiany perspektywy.

Jak mówi Marysia: „Uczestniczki podkreślały, że udział w projekcie dał im poczucie uważności na własne potrzeby, chwilę wytchnienia od codziennych obowiązków oraz możliwość zobaczenia macierzyństwa z bardziej wspólnotowej perspektywy. Wielokrotnie powracał w ich komentarzach motyw wdzięczności za stworzenie bezpiecznej przestrzeni do rozmowy i twórczego działania. Dla MuFo projekt był ważnym sygnałem, że inicjatywy wspierające dobrostan opiekunek i opiekunów są potrzebne i mogą stać się stałym elementem przyszłych programów. Sam pomysł wziął się z obserwacji codziennych wyzwań rodziców odwiedzających muzeum oraz osobistych doświadczeń mam – pracujących w Muzeum.

Ważnym elementem było dostosowanie formuły projektu do specyfiki grupy. W komunikacji podkreślano fakt, że ta inicjatywa – stworzona specjalnie dla mam – miała być kameralna, spokojna, z opcją uczestniczenia na własnych zasadach (z dziećmi lub bez), bez konieczności pełnego zaangażowania. Ważne było też, aby mówiąc o projekcie, używać ciepłego i nieformalnego języka.

Przebieg projektu:

- 1 Promocja**

Spotkanie były promowane na stronie i w mediach społecznościowych MuFo. Doświadczenia projektu pokazują, że warto próbować docierać do uczestniczek przez kontakt z już istniejącymi grupami zrzeszającymi mamy oraz z psychologami na co dzień pracującymi z tym środowiskiem. Można też rozważyć informowanie o spotkaniach w szpitalach (np. na oddziałach położniczych) czy w ośrodkach zdrowia.
- 2 Przygotowanie merytoryczne i organizacyjne**

Na tym etapie kluczowe było określenie tematu wyjściowego całego cyklu (np. emocje związane z macierzyństwem, rola fotografii w opisywaniu

codzienności) i wybranie materiału do pracy. Warto przemyśleć strukturę warsztatów i jak mówi koordynatorka: „korzystać z „superwizji koleżeńskiej”, czyli przedstawić wypracowaną koncepcję komuś spoza projektu i wysłuchać ewentualnych uwag. Maria zdecydowała też, że do projektu zaangażuje psycholożkę – dodatkową specjalistkę spoza instytucji, która pomoże przeprowadzić rozmowy z uczestniczkami.

3 Komunikacja na etapie rekrutacji

Na tym etapie ważne było formułowanie przejrzystych i przyjaznych komunikatów dotyczących naboru. Przed pierwszymi warsztatami koordynatorka wysłała maila, gdzie zebrała wszelkie informacje organizacyjne ułatwiające dotarcie na wydarzenie. Z doświadczeń wynika, że w przypadku wrażliwych grup ważne może być zapewnienie prostej formy rezerwacji biletów oraz wysyłanie dodatkowych informacji organizacyjno-wyjaśniających między spotkaniami.

4 Spotkanie warsztatowe

Cały proces przetestowany przez MuFo składał się z dwóch spotkań podczas, których uczestniczki:

- przeglądały wybrane tematyczne fotografie ze zbiorów MuFo (działanie typu fotosort);
- pracowały twórczo z aparatem lub telefonem (praca z fotografią błyskawiczną, wybór kadru, uważne spojrzenie na siebie, tworzenie indywidualnych portretów);
- wymieniały się refleksjami, doświadczeniami w temacie macierzyństwa (rozmowy moderowane były przez psycholożkę i edukatorkę);
- rozmawiały o projektach artystek-fotografek, które poruszają w swojej twórczości tematy macierzyństwa i własne doświadczenia. Punktem wyjścia były prace tych artystek-fotografek, które poruszają w swojej twórczości temat macierzyństwa, i których projekty są bardzo osobiste oraz dotyczą ich przeżyć, pokazując, w jaki sposób wpłynęło na nie zostanie mamami. Jak mówi Marysia: „Chciałam pokazać, że się nie zatrzymały, gdy urodziły dzieci, tylko była to dla nich inspiracja i impuls do dalszej pracy”.

Sprzęt na warsztaty zapewnił organizator, ale uczestniczki mogły używać też własnych aparatów.

5 Fotografie na pamiątkę spotkania

Każda z uczestniczek otrzymała portret fotograficzny zrobiony w technice podwójnej ekspozycji. Zdjęcia zostały opracowane tak, aby tło pasowało do osobowości lub zainteresowań bohaterki. Pojawienie się uczestniczek w kadrach było symboliczną klamrą projektu – postawieniem na pierwszym

planie kobiet, które w momencie stania się matkami, często wraz ze swymi potrzebami schodzą na drugi plan.

6 Zakończenie

Proces zakończył się przekazaniem uczestniczkom portretów oraz podziękowaniem i zaproszeniem do dalszego kontaktu z muzeum oraz do kolejnych działań.

7 Ewaluacja projektu (ankieta, rozmowa)

Jak podkreśla Marysia, ważne, aby opinie i wrażenia zebrać nie tylko od samych uczestniczek (zapytać o ich komfort uczestnictwa), ale też sprawdzić, na ile projekt spełnił oczekiwania i marzenia pracowników instytucji.

Warto podkreślić, że warto pozostawić przestrzeń na elastyczność i reagowanie na potrzeby uczestniczek, co w projektach skierowanych do mam jest szczególnie ważne.

Pytania do refleksji:

Do kogo dokładnie kierujemy projekt i jak dostosować formę spotkania do możliwości fizycznych, czasowych i potrzeb danej grupy (np. zadbać o przewijak dla dzieci)? Jak stworzyć atmosferę bezpieczeństwa i zaufania? Jakie wsparcie specjalistyczne (np. psychologiczne) będzie potrzebne? Jakie działania twórcze będą adekwatne? Co chcemy osiągnąć tu i teraz, a co w dłuższej perspektywie? Jakie są cele emocjonalne, edukacyjne i relacyjne projektu? Jak możemy utrzymać kontakt z uczestniczkami po zakończeniu cyklu? Jak będziemy reagować na różnorodne potrzeby i tempo uczestniczek (damy przestrzeń na dobrowolność uczestnictwa)? Jak zadbać o dobrostan osób prowadzących? Czy jako osoby prowadzące jesteśmy przygotowani do pracy z emocjami, jakie mogą pojawić się w trakcie spotkań?

Oznaczenie licencji

Autor:

Maria Masternak

Instytucja:

**Muzeum Fotografii
w Krakowie**

Rok powstania materiału:

2025

Materiały udostępniono na licencji Creative Commons. Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0). Pełna treść licencji: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>